

MÜTAREKE DÖNEMİ DERGİLERİNDEN
“ŞAİR NEDİM”

Hamdi Gültekin*

A MAGAZINE FROM THE ARMISTICE PERIOD:
“ŞAİR NEDİM”

ÖZ: *Şair Nedim* dergisi, Mütareke Dönemi’nde 16 Ocak 1919 ile 5 Haziran 1919 tarihleri arasında haftalık edebi bir mecmua olarak on sekiz sayı yayımlanmıştır. Halid Fahri, derginin çıkarılmasına babası Mehmed Fahri ile birlikte öncülük etmiş ve *Şair Nedim*’in edebi müdürlüğünü üstlenmiştir. Tarihimizin bu zorlu döneminde “sanatın mukaddes ve şifakâr” sesini duyurmak iddiasıyla ortaya çıkan *Şair Nedim*, dönemin birçok önemli kaleminin de yer aldığı zengin bir yazar kadrosuna sahiptir. Kısa yayın hayatına rağmen başta şiir olmak üzere ihtiva ettiği edebî türler ve o dönemin edebiyat dünyasında başta “hece-aruz” olmak üzere tartışılan birçok önemli konu yer alır. Edebiyatın dışında, Mütareke Dönemi’nin yansımaları ve sosyal içerikli yazıları ile zengin bir içeriğe sahiptir. Bu çalışmamızda *Şair Nedim* mecmuasını yaygın serüveni, şekil özellikleri ve muhteva açısından incelemeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler: *Şair Nedim*, Halid Fahri, hece-aruz, şiir.

ABSTRACT: *Şair Nedim*, a weekly literary magazine with a number of eighteen issues, was published in the armistice period between January 16, 1919 and June 5, 1919. Halid Fahri published this magazine with his father Mehmet Fahri. Halid Fahri was also the literary manager of this magazine. At the time of our nation going through hard times, there were some works of well-known writers of the period in this magazine. Despite a short publication life, the magazine dealt with many issues particularly poetry, syllabic meter, meter of prosody, literary genres and a lot of other kinds of literary subjects. The magazine, rich in

* Arş. Gör., Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü.

content, also includes issues related to the armistice period and social issues. In this work, I tried to examine the publishing cycle of the magazine *Şair Nedim* in terms of format features and content of the magazine.

Keywords: *Şair Nedim* magazine, Halid Fahri, syllabic meter-meter of prosody, poetry.

...

Giriş

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra siyasî, fikrî ve edebî hayatımızda önemli değişiklikler olmuştur. Bu değişikliklerden belki de en önemlisi bu alanlarda "Türkçülük" anlayışının önceki dönemlere kıyasla etkisini artırmasıdır. Balkan ve I. Dünya savaşlarında yaşanan hadiseler ile Osmanlı Devleti bünyesindeki Türk olmayan milletlerin isyanı "Türkçülük" fikrinin daha da güçlenmesine neden olmuştur. Türk Derneği (1908), Türk Yurdu (1911), Türk Ocağı (1912) gibi cemiyetlerin etrafında gelişen "Türkçülük" akımı, fikrî ve edebî sahadan sonra Balkan Savaşı'nın ardından yönetim kadrosunun önemli bir kısmı tarafından da benimsenmiştir.

1911 yılında *Genç Kalemler* dergisinde başlatılan "Yeni Lisan" hareketi ile edebî eserlerin konuşulan Türkçe ile kaleme alınması ve şiirde aruz vezni yerine milli vezin olan hece vezninin kullanılması gerektiği üzerinde durulur. Ömer Seyfettin, Ali Canib ve Ziya Gökalp'in önderliğini yaptığı bu harekete devrin siyasî şartlarının da etkisiyle birçok genç yazarla birlikte başlangıçta muhalif olan Fuad Köprülü, Yakub Kadri gibi isimler de katılmıştır. Dil ve vezin konusundaki bu tutumla beraber edebiyatta milli konuların işlenmesi, uzun süre etkisini devam ettirecek olan "Milli Edebiyat" akımının doğmasına neden olmuştur.

Bu dönemde şiir konusunda yapılan tartışmalar daha ziyade şiirin dış unsurları olan dil, vezin ve nazım şekli hususlarında olmuştur. Zamanla özellikle dil ve vezin konularında Milli Edebiyat taraftarları muhaliflerine karşı üstünlük sağladılar. Orhan Okay, hece vezninin gördüğü rağbeti şu şekilde ifade eder:

"Ahmed Haşim, Yahya Kemal ve Mehmed Akif'in dışında hemen bütün şairler heceyi benimsemiş bulunuyorlardı. Akif ve Yahya Kemal de, kendileri kullanmadıkları halde, hece veznine karşı çıkmadılar."¹

Bu duruma rağmen "hece-aruz" münakaşaları Mütareke ve Milli Mücadele yıllarında da devam eder.

¹ Okay, Orhan, *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2005, s. 181.

Edebiyat sahasında bu gelişmeler cereyan ederken siyasî hayatımızda oldukça zor günler yaşanıyordu. II. Meşrutiyet’in ardından Trablusgarp ve Balkan savaşlarındaki toprak kayıpları, I. Dünya Savaşı’ndan mağlup ayrılmamız ve 1918 yılında imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması’ndan sonra ülkenin büyük bir kısmının itilaf devletleri tarafından işgal edilmesi hadiseleri bu çok kısa süre zarfında Osmanlı Devleti’nin dağılmasına neden olmuştur.

Bu dönemin edebî, siyasî ve sosyal ortamını yansıtmaları itibarıyla dergiler çok önemli bir fonksiyon üstlenmişlerdir. *Yeni Mecmua*, *İkdam*, *Peyam-ı Sabah*, *Şair Nedim* gibi dönemin edebiyat dergileri devrin siyasî şartları gereği siyasal ve sosyal meselelere değinmişlerdir.

Bu yazıda inceleyeceğimiz *Şair Nedim* dergisi, yukarıda kısaca değindiğimiz edebiyat sahasındaki, bilhassa “hece-aruz” etrafında meydana gelen, tartışmaların; siyasî ve askerî çatışmaların had safhaya vardığı bir dönemde 16 Ocak 1919’da yayın hayatına başlamıştır. Memleketimizin sanat âlemindeki, senelerden beri devam eden, boşluğu biraz olsun doldurmak² düşüncesiyle ortaya çıkan *Şair Nedim*’in önemli hususiyetlerinden birisi de “hece-aruz” tartışmalarının şiddetle cereyan ettiği bir dönemde, sayfalarında hem heceyle hem de aruzla yazılan şiirlere yer vermesidir. Derginin “hece-aruz” meselesi karşısındaki tutumunu ileride geniş bir biçimde ele alacağımız için burada bu kadarına temas etmekle yetineceğiz.

Şair Nedim, kısa yayın hayatına rağmen Mütareke Dönemi Türk edebiyatının hangi konular etrafında şekillendiğini ve edebiyatımızda nelerin tartışıldığını dönemin önemli yazarları vasıtasıyla yansıtmaları açısından önemli bir yere sahiptir.

Derginin Neşre Başlaması, Yayın Periyodu ve Kapanması

Şair Nedim Mütareke Dönemi içerisinde 16 Ocak 1919’da yayın hayatına başlar. Dergi çıkarma fikri Halid Fahri ve babası Mehmed Fahri tarafından ortaya atılır. Halid Fahri derginin edebî müdürü, babası ise imtiyaz sahibi olarak görev yaparlar. Bu iki isim dışında Baki Mazhar, Adnan Ali, Ali Mükerrrem ve M. Sami mecmuanın çıkarılmasında çeşitli vazifelerde görev alırlar. Halid Fahri, derginin çıkış hikayesini şöyle nakleder:

“Mütareke ilan edilmişti. Çanakkale’yi itilaf donanmasına açmıştık. Zorla giremedikleri kapıdan serbestçe, rahat giriyorlardı! Ben, o kara filonun dumanlarını savurarak Marmara’dan İstanbul’a ilk girişini Bakırköyü’nden Zeytinliğe doğru koşan trenin penceresinden görmüştüm. Acı büyüktü. Hadiseler gittikçe aleyhimize açılı-

² nr.1, 16 Ocak 1919, “Muhterem Kari’e ve Kari’lerimize”, s. 1.

yor, elle tutulur bir uğursuzluk gibi genişliyor ve İstanbul'da hayat göğüs sıkıştıran boğucu bir hava halini alıyordu. İşte bu sıralarda idi ki, bu gün artık toprakta bir avuç kemik olan babamla o ıstıraplı günler içinde kendimize bir meşgale, mümkünse bir teselli aramak arzusu ile bir mecmua çıkarmaya karar vermiştik. Faruk Nafiz, Fahri Celil, Reşad Nuri, Ruşen Eşref, Falih Rıfkı, Yahya Kemal gibi kıymetli muharrir ve şairlerin yazıları ile yardım vaatleri de bu arzumuzu şiddetlendirmişti. Hâsılı Nedim Mecmuası o yıl içinde bu suretle ortaya çıktı.”³

Ülkenin varlık-yokluk mücadelesi verdiği bir dönemde niçin bir edebiyat dergisi çıkarıldığı birinci sayıda “Muhterem Kari’e ve Kari’lerimize” isimli yazıda şu şekilde ifade edilmiştir:

“Tarihimizin bu mühim, buhranlı zamanlarında edebî bir mecmua tesis etmek ihtimal ki ilk nazarda garip görünebilir. ‘Şimdi edebiyatın sırası mı?’ diye yükselecek seslere karşı yegâne cevabımız sanatın mukaddes ve şifakâr sesidir.”⁴

Bu yazının bir başka yerinde derginin çıkış amacı ve derginin isminin niçin *Şair Nedim* konulduğu şu ifadelerle açıklanmıştır:

“Dertlerimizi bilhassa şiirin coşkunu, ahenkli, beyaz membalarında yıkayacağız. Şair Nedim’i işte bunun için neşrediyoruz. Memleketimizin sanat âleminde senelerden beri devam eden boşluğu biraz doldurabilirsek bizim için ne saadet!.. Edebiyat tarihimizde en İstanbullu şair olarak Nedim’i görüyoruz. Onun kadar İstanbul’u benimsemiş, yaşamış ve yaşatmış bir ikinci şairimiz daha var mı? Her taşına yek pare acem mülkünü feda ettiği bu güzel belde Nedim’in bütün terennümlerinin ruhudur. Risalemize namını vermekle İstanbul’un bu ebedi şairine borçlu olduğumuz bir şükranı ödüyoruz.”⁵

Şair Nedim mecmuası haftalık olarak neşredilmiştir ancak iki defa gecikmeye uğramıştır: 3 Nisan 1919’da çıkan on ikinci sayı ile birlikte birinci cildi sona eren derginin on üçüncü sayısı 10 Nisan 1919’da çıkması gerekirken iki haftalık bir gecikme ile 24 Nisan 1919’da çıkmıştır. Bu durumun sebebi on üçüncü sayıda, on ikinci sayının yoğun rağbet gördüğü ve bu nedenle tekrar basılıp dağıtılması ve okuyuculardan görülen takdire layık olabilmek için gerek şekil gerek mündericat itibari ile mümkün merteye mütakâmil bir dergi hazırlanması olarak belirtilmiştir.⁶ 15 Mayıs 1919’da çıkan on altıncı sayının ardından on yedinci sayı, 22 Mayıs 1919’da çıkması gerekirken 29 Mayıs 1919’da çıkarılmıştır. Bu gecikmeden dolayı on yedinci sayının ilk sayfasında şu açıklama yapılır:

³ Ozansoy, Halid Fahri, *Edebiyatçılar Geçiyor*, İstanbul: Kaanat Kitabevi, 1939, s. 56.

⁴ nr.1, agm., s. 1.

⁵ nr.1, agm., s. 1.

⁶ nr.13, 24 Nisan 1919, “Muhterem Kari’e ve Kari’lerimize”

“Hadisat-ı ahireden mütevellit teessüratımızı neşre imkân göremediğimizden geçen hafta ‘Nedim’i tatil etmek sureti ile umumi teessürata iştiraki tercih eylemiştik. Bir haftalık tehirden dolayı kari’e ve kari’lerimizin bizi mazur göreceklarını ümit ederiz.”⁷

Şair Nedim mecmuasındaki bazı yazıların başlığının, bir bölümünün veya tamamının sansüre uğradığını görüyoruz. Bu durumu Halid Fahri hatıralarında şöyle nakleder:

“Bu mecmuanın çıkışı ile batışı arasındaki beş aylık zaman zarfında gerek itilaf devletlerinin, gerek İstanbul hükümetinin iki taraflı sansürü yüzünden neler çektik, sadece buna bir makale tahsis etmek lazım gelir.”⁸

Şair Nedim’de sansüre uğrayan yazıları şu şekilde sıralayabiliriz: Dördüncü sayının başyazısının ser-levhası ve bir bölümü, beşinci sayının başyazısının bir bölümü, sekizinci sayının 117 ve 118’inci sayfalarında bulunan isimsiz ve imzasız bir yazı, on üçüncü sayının başyazısının tamamı, on beşinci sayıda yayınlanan Basrî Lostar’a ait “Kâbus” isimli hikâyenin bir bölümü ve on yedinci sayıda Halid Fahri tarafından kaleme alınan “Zavallı İzmir” ser-levhalı yazının bir bölümü sansüre uğramıştır.

On sekiz sayı devam edip yayın hayatını 5 Haziran 1919’da noktalayan *Şair Nedim*’in niçin kapandığını yine Halid Fahri’nin hatıralarından anlıyoruz:

“On sekiz nüsha devam etti ve İzmir’in Yunanlılar tarafından işgali üzerine büsbütün dağılan edebiyat okuyucularının eksilmesi ile son nüshalarını yalnız koleksiyon meraklılarına yadigâr bıraktı.”⁹

Halid Fahri’nin *Edebiyatçılar Geçiyor* isimli kitabında, *Şair Nedim* ile ilgili “Nedim Mecmuası Nasıl Çıkmış, Nasıl Batmıştı” isimli bir bölüm yer alır. Bu bölümde derginin kapanışını şöyle anlatır:

“İzmir’in işgali üzerine edebiyat okuyucularının dağılmasından ve herkesin sadece vatan kaygısına düşmesinden sonra bu Nedim’in de ismini aldığı Şair Nedim gibi Rahmeti Hakk’a kavuştuğunu yazmıştım. Hurufata pek inanmam amma, her halde mecmuanın üstündeki kocaman ‘Nedim’ isminin tepesine nazarlık gibi konduğumuz küçük ‘şair’ kelimesi de merhumun ruhuna ağır gelmiş olmalı. Kim bilir o yüce ruh şairliğini küçük mü gördük sandı da bize gücendi, nedir, son zamanda mecmuanın İstanbul’daki satışı düşe düşe galiba yüz elliye kadar inmişti. İlk nüshası ise iki üç gün içinde dokuz yüz yetmiş şu kadar satılmıştı ve ancak o sayede kar bı-

⁷ nr.17, 29 Mayıs 1919, (Başlıksız), s.261.

⁸ Ozansoy, Halid Fahri, *Edebiyatçılar Geçiyor*, İstanbul: Kaanat Kitabevi, 1939, s. 27.

⁹ a.g.e., s. 27.

rakmasa bile ziyan da etmiyordu. Hâsılı on sekizinci nüshası çıktıktan sonra bu Nedim de öteki Nedim gibi ebediyete göçüp gitmişti. Allah gani gani rahmet eylesin.”¹⁰

Şekil Özellikleri

Derginin ismi kapak kısmında bazı sayılarda çeşitli süslemelerle birlikte, bazı sayılarda ise sade bir biçimde yazılmıştır. İlk on iki sayıda “Nedim” yazısının üstünde küçük harflerle “Şair” yazısı varken daha sonraki sayılarda sadece “Nedim” yazısı yer almaktadır. Derginin kapağında derginin isminden başka kaçınıcı yıl ve sayı olduğu, müdür-i edibi, fiyatı, (on üçüncü sayıdan itibaren arka kapakta yer almaya başlamıştır) basıldığı matbaa ve derginin mündericatı yer almaktadır. Ayrıca dokuzuncu sayıdan itibaren on üç ve on dördüncü sayılar hariç dergi isminin altına “Haftalık Mecmua” yazısı konulmuştur. Ön kapağın iç yüzünde (1-12. sayılar) gelecek nüshamızda, idarehanemiz, ilanlar, tashih, itizar ve yeni neşriyat bölümleri yer almıştır. On üçüncü sayıda “Muhterem Kari’e ve Kari’lerimize” başlıklı yazıda derginin neden iki hafta çıkmadığı belirtilmiştir. Yine aynı sayfaya “İstanbul ve Taşra İçin Abone Şeraiti” ve “Taşra Bayilerine” ser-levhali iki ilan konulmuştur. Bundan sonraki sayılarda başlıksız bir ilan ile “Elli Kuruşa Abone” ve “İstanbul ve Taşra İçin Abone Şeraiti” ilanları yer almaktadır.

Başyazının bulunduğu birinci sayfanın üst kısmında derginin ismi, sayfanın en üst kısmında ise tarih, sayı, yıl ve cilt bilgilerine on üçüncü sayıdan itibaren derginin yayın günü de eklenmiştir. Derginin iç sayfalarının en üst kısmında isim, sayı ve sayfa numarası bilgilerine on üçüncü sayıdan itibaren yıl ve cilt numarası ilave edilmiştir. *Şair Nedim*’in iç sayfaları iki sütun halinde düzenlenmiştir. Yazıların başlıkları büyük karakterlerle yazılırken yazar adları metnin sonunda yer almıştır. Derginin arka kapağının iç ve dış yüzünde ilan ve reklam bölümleri vardır.

Mecmuanın fiyatı ilk dört sayı 5 kuruş, bundan sonraki sayılar ise 7,5 kuruş olarak belirlenmiştir. Derginin abone şartları ise “İdarehanemiz” başlıklı ilanda zikredilmiştir:

“Şehir ve taşra için abone ücreti altı aylığı yüz otuz, seneliği iki yüz elli kuruştur. Adres tebdilinde on kuruş ücret alınır.”

Derginin sayıları on üçüncü ve on yedinci sayılar hariç on altı sayfa olarak neşredilmiştir. On üçüncü ve on yedinci sayılar ise yirmi sayfa olarak çıkarılmıştır.

¹⁰ a.g.e., s. 53.

İdare, Basım ve Dağıtım Merkezleri

Mecmuanın ilk üç sayısı Mahmut Bey matbaasında basılmıştır. Bu sırada derginin idarehanesi de Babıâli'deki Ebu Suud Caddesinde bulunan bu matbaanın daire-yi mahsusasıdır. Dördüncü sayı Zaman matbaasında basılırken yine aynı sayıda derginin idarehanesinin Sadaret Kapısı'nın bitişiğindeki Akşam matbaasına nakledileceği duyurulur. Bu değişiklik ile ilgili Halid Fahri hatıralarında şöyle der:

“Eski Akşam matbaası değiştirdiğimiz idarehanelerinin en sonuncusuydu. Mecmua ise, gene başka küçük bir matbaada basılıyordu. Mamafih ilk ve ikinci sayılarımızı Mahmut Bey matbaasında çıkarmıştık ve o matbaanın karanlık merdiveni ortasındaki sağanlık gibi bir odayı da ilk idarehanemiz yapmıştık.”¹¹

Yedinci sayıya kadar derginin basımı Zaman matbaasında, sekizinci sayıdan on üçüncü sayıya kadar Kader matbaasında, on üçüncü sayıdan itibaren Hukuk matbaasında yapılmıştır. Derginin basım yeri değişiklik gösterirken idarehanenin yeri Akşam matbaasındaki daire-yi mahsusaya taşındıktan sonra değişmemiştir. Halid Fahri bu yerle ilgili şunları söyler:

“İdarehanemiz Ankara Caddesi'nde İkdam Yurdu'nun hizasında, şimdiki vilayet konağının ve o zamanki Babıâli'nin bahçe parmaklığına bitişik olan son binanın alt katındaki oda idi. Yani eski 'Akşam' matbaası! Bu matbaada, kapıda Nedim diye bir levhamız ve içeriye girer girmez oda kapısının önündeki taşlığın bir köşesinde duvara mıhlı bir de mektup kutumuz vardı. Eh alelusul bunlar olunca da yersiz yurtsuz sayılmazdık!”¹²

Taşra bayileri için verilen ilandan anlaşıldığı üzere derginin dağıtımını idarehane-den gerçekleştirilmektedir.

Şair Nedim'in Muhtevası

“Derginin Neşre Başlaması, Yayın Periyodu ve Kapanması” bölümünde de ifade edildiği gibi Mütareke yıllarında edebî bir derginin çıkarılmasının gerekçesi birinci sayının başyazısı olan “Muhterem Kari'e ve Kari'lerimize” isimli yazıda dile getirilmiştir. Yine aynı yazıda derginin muhtevası ile ilgili bazı ipuçları yer almaktadır:

“Dertlerimizi, bilhassa şiirin coşkun, ahenkli, beyaz membalarında yıkayacağız.”¹³

¹¹ a.g.e., s. 56.

¹² a.g.e., s. 54.

¹³ nr. 1, 16 Ocak 1919, s. 1.

Bu cümle ile derginin muhtevasında edebi neviler itibari ile şiirin ön sırayı alacağına işaret edilmektedir. Derginin içeriğine baktığımızda şiire oldukça fazla yer verildiğini ve bilhassa “hece-aruz” tartışması çerçevesinde şiirle ilgili birçok yazının yer aldığını görüyoruz.

Devrindeki “hece-aruz” ve “Milli Edebiyat” münakaşaları *Şair Nedim* mecmuasında önemli yer edinmiştir. Ali Canib’in Milli Edebiyat meselesi ile ilgili yazıları, Halid Fahri’nin ve Reşid Süreyya’nın Ömer Seyfettin’in vezinle ilgili fikirlerine karşı yazıları, Faruk Nafiz ve Tahsin Nahid’in bu bahislerdeki fikirlerini içeren makaleleri bunların en mühimleridir. Ayrıca Mütareke Dönemi sosyal hayatını dile getiren yazılar da *Şair Nedim*’in diğer bir muhteva hususiyetidir.

“Bu asra layık bir mecmuanın ne gibi mündericata malik olması lazımsa bunların hepsini nazar-ı dikkate alacağız.”¹⁴

Bu iddiaya uygun olarak *Şair Nedim*’de başta şiir olmak üzere hikaye, mektup, measure, tiyatro, biyografi ve hatıra gibi birçok türe ait metinler bulunmaktadır. Bunlarla birlikte yine edebiyatla ilgili, klasik edebiyat ve batı edebiyatı tarihi üzerine yazılar; tenkit, polemik ve kitap tanıtım yazıları vardır. *Şair Nedim*, bir edebiyat dergisi olmasına rağmen muhtevasında sosyal hayat, mimari vs. ile ilgili konulara da yer verilmiştir. Bunlara ek olarak taziyetname, ilan, reklam, itizar, tashih, haber ve dergi-okuyucu ilişkilerine ait yazılar da bulunmaktadır.

Dergideki birçok yazı edebiyat, şiir, tarih, edebiyat bahçesinde, tahassüsler, yeni neşriyat, Garp edebiyatı, hikaye, measure, musahabe, iktibaslar, edebiyat tarihi, küçük hikaye, divan, fantezi, temaşa, sanat âleminde, tenkit ve ilim-sanat meseleleri üst başlıkları altında neşredilmiştir.

Derginin muhtevasını ana hatları ile ifade ettikten sonra konu ve türlere ait başlıkları kısaca değerlendirmeye çalışalım.

1. Edebiyat

a. Edebi Eserler

Yukarıda da belirttiğimiz gibi *Şair Nedim* muhtevasında, edebî türler arasında şiiri ön plana çıkarmıştır. Derginin içeriğinde aruz vezniyle yazılmış şiirlerin yanında sayı bakımından daha az olmak üzere hece vezniyle yazılmış şiirlerde vardır. Dergide birçok şair ve heveskâra ait seksen beş şiir yayınlanmıştır. Başta Halid Fahri ve Faruk Nafiz olmak üzere Reşid Süreyya, Süleyman Nazif, Yahya Kemal gibi dönemin ünlü şairlerinin şiirleri yer almaktadır.

¹⁴ nr. 1, 16 Ocak 1919, s. 1.

Dergide edebi türler arasında şiirden sonra en çok hikâye bulunur. Bunların arasında mütareke yıllarının sıkıntılarını dile getiren hikâyelerle birlikte aşk, kıskançlık, ölüm, intihar, aldatma vs. konularla ilgili olanları da vardır. Derginin sayfalarında Reşad Nuri, Halide Edib, Aka Gündüz gibi edebiyatımızın önemli yazarlarına ait hikâyeler de mevcuttur. Ayrıca George Rodenbach ve Maupassant’ın iki, Hans Christian Andersen’in bir hikâyesi tercüme edilerek *Şair Nedim*’in sayfalarında yer almıştır.

Ali Canib “Edebiyat Meraklısı Bir Gence Mektup” ser-levhalı üç yazısında edebiyat, felsefe, sanat ve şiir hakkındaki görüşlerini net bir biçimde ifade eder. Ayrıca Hıfzı Tevfik’in Yahya Kemal Bey’e vermiş olduğu cevap ile Yusuf Ziya’nın *Şair Nedim* dergisini ve Halid Fahri’yi eleştirdiği mektuplar da yayınlanmıştır.

Mecmuada Mahmut Esad’ın “Fidan Zehra” isimli piyesi on beş, on altı ve on yedinci sayılarda neşredilmiştir. Halid Fahri’nin ölüm temalı bir piyesi ile Tahsin Nahid’in Marie Thierry’den adapte edilen “Akortacı” isimli bir piyesi yer almaktadır. Ayrıca çeşitli yazarlara ait on üç tane mensure mevcuttur.

b. Klasik Edebiyat ve Batı Edebiyatı

Klasik edebiyat ile ilgili dergide beş adet yazı bulunmaktadır. Bunların üç tanesi Nedim diğerleri Şeyhî ve Fuzulî ile alakalıdır. Nedim ile ilgili yazılarda genel olarak onun hayatı, sanatı ve diğer şairler arasındaki müstesna yeri ele alınmıştır. Abdül-Feyyaz Tevfik, “Nedim’in Felsefesi” isimli yazısında bu ayrıcalıklı yeri şu şekilde dile getirir:

“Nedim’in şuh ruhundan fikrim daima şu ilhamları alır; Hayyam’ın rubaileri, Hafız’ın nükteleri, Fuzulî’nin yanık eninleri güzel fakat derindir, yorucudur. Onların kaçırdığı neşenizi ancak ben size iade edebilirim, benim de beşikte başlayıp mezar- da biten kısacık bir felsefem var. Bunun yardımı ile onların sizi ağlayarak getirdiği yerlerden ben gülererek geçiririm.”¹⁵

Fuzulî ile ilgili yazıda onun aşkı içten dile getirişi ve bu yüzden elde ettiği şö-reti, Şeyhi ile ilgili yazıda da onun sanatçı kişiliği ve dilimize getirdiği yenilikler ele alınmıştır.

Şair Nedim’de ardı ardına beş sayıda (13, 14, 15, 16 ve 17) Basrî Lostar tarafından Oscar Wilde hakkında yazılar kaleme alınmıştır. Bu yazılarda muharririn hayatı ve sanat anlayışı ele alınmış ayrıca eserleri örnekler verilerek tahlil edilmiştir. Bununla birlikte imzasız bir yazıda George Rodenbach’ın hayatından, sanatından ve eserlerinden bahsedilmiştir.

¹⁵ nr. 5, 13 Şubat 1919, s. 68.

2. Tenkit Yazıları

Tanzimat'tan beri süregelip II. Meşrutiyet yıllarında *Genç Kalemler* dergisinin neşredilmesiyle iyice alevlenen “hece-aruz” tartışmaları Mütareke yıllarında da devam etmiştir. *Şair Nedim* dergisi de bu dönemde yapılan tartışmaların içerisinde yer almıştır. Her ne kadar *Şair Nedim*'deki tenkit yazıları “hece-aruz” konusunda yoğunlaşsa da bunun yanı sıra edebiyatta asrîlik, milli lisan/edebiyat/şair, klasik eserlerin tercüme edilmesi gibi konular da işlenmiştir. Ayrıca mecmuada çeşitli yazarların eserlerini değerlendiren yazılar da yer almaktadır.

a. Hece-Aruz

Şair Nedim'in birinci sayısında edebiyat tartışmaları hakkında tamamen tarafsız olunacağı belirtilmiştir. Yine aynı yazıda “hece-aruz” meselesinde nasıl bir yol takip edileceği şu ifadelerle anlatılır:

“Yalnız şunu beyan edelim ki asırlardan beri ruhumuzun istînâs eylemiş olduğu ahenktar aruz veznindeki eserlere sayfaları bilhassa nasıl açıksa, güzelliğin aşığı olan Nedim hece vezni ile yazılacak nefis eserleri de severek derc eder. Hangi vezinle olursa olsun güzel daima güzeldir. Çünkü sanatkâr ilhamı tekayyûd olunamaz.”¹⁶

Derginin birinci sayısında yer alan, “Nedim” imzası ile Halid Fahri'ye ait olduğunu düşündüğümüz bu satırlara rağmen genel olarak aruzdan yana tavır takınılmış ve hece tenkit edilmiştir. Halid Fahri'nin ikinci sayıda yer alan “Şiire Karışmayın” adlı makalesinde şiirdeki musikiyi sağlamak açısından hecenin çok geride kaldığı iddia edilir. *Türk Edebiyatında Hece-Aruz Münakaşaları* isimli bir çalışma yapan Hasan Kolcu, bu makalenin niçin yazıldığını ve mütareke yıllarında “hece-aruz” tartışmalarının nasıl başladığını şöyle izah eder:

“Mütareke ve milli mücadele yıllarının ilk ‘hece-aruz’ münakaşası, Ömer Seyfeddin'in *Tercüman* gazetesinde neşrettiği ‘Şiir Başka’ adlı makalesi yüzünden Halid Fahri ve Yusuf Ziya arasında cereyan eder. Daha sonra münakaşaya Reşid Süreyya da katılır... Ömer Seyfeddin'in *Tercüman*'daki makalesine Halid Fahri ‘Şiire Karışmayın’, Reşid Süreyya da ‘Evet, Şiir Başka...’ makaleleriyle mukabelede bulunurlar.”¹⁷

Daha önce aruzdan hece veznine dönmüş olan Halid Fahri bu makalesinde tekrar aruza yönelir ve bunun nedenini şu şekilde açıklar:

¹⁶ nr. 1, 16 Ocak 1919, s. 2.

¹⁷ Kolcu, Hasan, *Türk Edebiyatında Hece-Aruz Münakaşaları*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2007, s. 187-188.

“Yeni mecmuada uzun uzadıya bahsettiğim gibi hecenin de taraftarıyım. Çünkü işle-
nip bugünkü iptidaîliğinden kurtulursa yarın iyi bir alet-i musiki olabilir. Fakat henüz
aruzun yanında pek zavallı kalıyor. Sizin arzunuz için uzun müddet şiirde musikiden
mahrum mu kalalım? Mamafih bir asır sonra da hecenin yanında aruzun haşmetli bir
melike gibi hükümrân olacağına bugün katiyen imanım var. Bir tarih inkâr edilebilir-
se aruzda inkâra uğrayabilir. Aruzu şimdiki mükemmel hale koyan sanatkârları altı
yüz sene yetiştirdi. Hecede de bu kutlu şahsiyetleri hele bir görelim!”¹⁸

Halid Fahri yine aynı makalesinde aruzun heceden üstünlüğünü şu ifadelerle
anlatır:

“Kendi hesabıma şimdilik şuna kaniyim ki son bir iki sene zarfında yazılan bazı
aruz şiirleri sadelik itibari ile heceden hiç farklı değildir. Fazla olarak musikisini de
nazar-ı itibara alırsak şüphesiz bu şekilde heceden ziyade munis ve kıymetlidir.”¹⁹

Ömer Seyfettin’in “Şiir Başka” yazısına ikinci cevap *Nedim*’in dördüncü sayı-
sında Reşid Süreyya’dan gelir. “Evet, Şiir Başka” isimli bu makalede *Talim-i Edebi-
yat* kitabından aldığı bir beyitle Ömer Seyfettin’e ders verir ve şöyle seslenir:

“Siz daha fenası nazariyatı da sathî yapıyorsunuz. Mesela: Acem aruzunun manasını
bile unutupyorsunuz. Aruz demek ‘hecelerin kısa ve uzun olanlardan istifade ederek
musiki yapmak’ demektir.”²⁰

Reşid Süreyya, yedinci sayıda “Evet, Şiir Başka Makalesine Zeyl” yazısında
“Fakat evvel ki hafta intişar eden ‘Evet, Şiir Başka’ musahabemde bazı noktaları bir
su-i tefehhüm olmaması için biraz daha tenvir etmeyi münasip gördüm.”²¹ diyerek ele
aldığı konuyu genişletir ve Yahya Kemal Bey tarafından ortaya atılan, vezin denilen
nesnenin gürlütüsüne kıymet verilmeyip şairin bağrından kopan ve nazım denen hu-
susî bir ahengin bulunduğu iddiasına karşı şu cevabı verir:

“...bektaşi gibi esrarengiz sözler ve hareketlerle her şeyi bu ilhama havale etmek ve
‘Ah azizim, bekleyiniz parmak hesabından bir şair çıkacak, bağrından kopan ahenk-
lerle bu tatsız şiirlere bir Mesih gibi ruh nefyedecek’ demek yirminci asra yakışma-
yacak safsatalardandır. Körlük hisleriyle yürürler. Zekâ hesap ile yürür.”²²

Ömer Seyfettin ile başlayan Halid Fahri’den sonra Reşid Süreyya’nın da dev-
reye girmesiyle iyice alevlenen “hece-aruz” polemiklerine katılmadan bu konu hak-

¹⁸ nr. 2, 23 Ocak 1919, s. 17.

¹⁹ nr. 2, a.g.m., s. 17.

²⁰ nr. 4, 6 Şubat 1919, s. 50.

²¹ nr. 7, 27 Şubat 1919, s. 103.

²² nr. 7, a.g.m., s. 103.

kında kendi fikirlerini beyan eden Tahsin Nahid, dördüncü sayıda yayınlanan “Bir Musahabe” başlıklı makalesinde “Milli hece veznimiz dururken Acem’in aruzuna ihtiyar etmenin ne manası var?”²³ sorusuna şöyle cevap verir:

“Bir kere Acem’in değil Arap’ındır. İraniler Araplarla temasta bulduktan sonra vezni-i aruzu ihtiyar etmişler, evvelce onlarda tıpkı bizim Türkçülerimiz gibi hece vezni ile yazarlarmış. Düşünün bir kere, şimdi İran’da bir milliyet cereyanı hâsıl olsa da Sadi’yi Firdevsi’yi, Hafız’ı haric ez-milliyet bırakıp hece vezni ile şiirler yazmaya başlasalar ne kadar tuhaf olurdu. İşte ben halimizi bundan farklı bulmuyorum.”²⁴

Yazar yazısının devamında tekke şiirlerini, saz şairlerini, köy türkülerini milletin malı olarak kabul eder ancak ona göre milletin olmak itibarıyla bir koşmanın bir gazelden farkı yoktur.

Bu konuda fikirlerini beyan eden diğer bir yazar ise Hıfzı Tevfik’tir. Makalesinin başında asırlardan beri hüküm süren aruzu bir anda terk etmenin mümkün olamayacağını şöyle dile getirir:

“...altı asırdan beri bir milletin bütün müteneffiz ve müterakki kısmında tesis eden bir zevki öyle üç beş senenin pek şahsi kalan nazariyeleriyle değiştirmek muhal olduğuna inanmak lazım gelir.”²⁵

Yazısının devamında bu meselede teoriden ziyade eserlerin ve zamanın belirleyici olacağını şu sözlerle açıklar:

“Hece taraftarlarının fikirlerini eserlerle değil, nazariyelerle kabul ettirmeye çalışmaları hiçbir zaman affedilmeyecektir. En müspet ilimde bile nazariyelerin tecrübelerle tahkikinden sonra katiyet kesbettiğine bakılırsa bu ‘hece-aruz’ meselesinde de ancak eserlerin galebeyi temin edeceğini itiraf etmek lazım gelmez mi? ...Her şeyde olduğu gibi bu ‘aruz ve hece’ vezinleri meselesinde de en doğru hükmü verecek zaman ve verdirecek de sanatkarların eserleridir.”²⁶

Hıfzı Tevfik sekizinci sayıda yer alan “Sanatta Meslek” ser-levhalı yazısında sanatçıların vezin meselesinde hür bırakılması gerektiğini ifade eder:

“... vezin halkın değil sanatkarın malıdır, sanatkar rübabının tellerinde istediği gibi oynar, bütün bir kainat olan ruhu işleyeceği alet üzerinde ne kadar serbest kalırsa o kadar çalak ve o kadar yumuşak olur. Bu alet ruhunun bütün tahassüslerini ifade edemiyorsa onu kırar, atar. Fakat siz ona ‘Hayır aletin bu olsun!’ diyemezsiniz. Onun

²³ nr. 4, 6 Şubat 1919, s. 54.

²⁴ nr. 4, 6 Şubat 1919, s. 50.

²⁵ nr. 6, 20 Şubat 1919, “Aruz ve Hece”, s. 85.

²⁶ nr. 6, 20 Şubat 1919, s. 85.

o kadar yanılmayan ve aldanmayan bir zevki vardır ki mutlaka doğruyu bulur ve bulamazsa icat eder.”²⁷

O, “Bırakınız karî bu aldanmayan hâkim zevki beğendiği yerden alsın.”²⁸ teklifi ile vezin konusunda son sözü okuyucuya bırakır. Hıfzı Tevfik diğer bir makalesinde sanatkara müdahale edilmemesi gerektiği fikrini şu ifadeyle yeniler:

“... sanat meselelerinde fikirde esaret kadar acı bir şey olamaz. İnsan her şeyi ona uydurabilir fakat zevkini, hayır. Bir insanın, hususiyle sanatkarın en serbestane temellük ettiği malikanesidir. Karşımızda ki sanatkar asrın zevkini, ruhunu, temayülâtını duymuşsa mutlaka doğruyu bulacaktır. Sizin tavsiyenize ihtiyacı yok.”²⁹

“Hece-aruz” münakaşasına katılan diğer bir yazar da Faruk Nafiz’dir. Faruk Nafiz de tıpkı Hıfzı Tevfik gibi “hece-aruz” meselesinin zamana bırakılması ve edebî değerlerin belirleyici olması fikrini savunur:

“Türkçe lisan en tabii ahengiyle şiirlerini yazacak bir vezni her zaman için kabul etmeye müheyyadır. Fakat daha büyük eserler yazılmadan ve henüz bu eserleri yaratacak dehadan da bir iz görülmeden bu kadar kuvvetli bir surette ona taraftar olmak ammeyi ürkütecek bir mahiyet arz ediyor... Orta yerde yapılan, edilen, gösterilen bir şey olmasına rağmen biz hecenin hakkını da samimiyetle itiraf ederiz. Fakat niçin nehri coşturup yatağı kendisine yaptırtacağımız yerde bilakis daha evvelden yatağını yapmaya uğraşıyoruz?... Hece vezni ne iddia ettikleri gibi harikulade bir sihri kendiliğinden hazırdır, nede endişe ettikleri gibi mevkiini büsbütün aruza terk ederek çekilecektir. Yalnız bunu daha çabuk şümüllendirmek için yapılacak bir şey var ki o da bütün bu gürültülü iddiaları, nazariyeleri bırakarak heceye doğrudan doğruya zevkten hulûl etmektir.”³⁰

Halid Fahri, “Zavallı Sanat” isimli makalesinde “hece-aruz” meselesinde her kafadan bir ses çıkmasına tepki göstererek Hıfzı Tevfik ve Faruk Nafiz’e benzer bir görüş ileri sürer ve yazısının sonunda meslektaşlarına seslenir:

“Vezin şiirde bir vasıttan başka bir şey değildir. Esas olan renk, ziya ve musikidir. Bunları da ancak yüksek bir zevk sahibi olan şairin eserlerinde bulabiliriz... Biraz gürültüyü keselim yalnız sanat için çalışalım. Yoksa alınımıza mev’ud olan bir zafer eklili değil, bir deve dikenidir. Milli varlığımızda siyasîyattan uzak bir köşe kalmadı, bari sanatın harimine olsun tecavüz etmeyelim. Bir şey yapmasak bile bu kadarı bile bir şaheserdir!”³¹

²⁷ nr. 8, 6 Mart 1919, s. 113.

²⁸ nr. 8, agm., s. 113.

²⁹ nr. 10, 20 Mart 1919. “Sanatta Şahsiyet”, s. 146.

³⁰ nr. 7, 27 Şubat 1919, “Yanlı İddialar”, s. 99.

³¹ nr. 9, 13 Mart 1919, s. 129.

Daha çok aruzdan yana tavır takınan *Şair Nedim* dergisinin on altıncı sayısında hece taraftarı olan Yusuf Ziya'nın "Beyaz Bayrak" isimli makalesi yayınlanır. Yazar daha önce Hıfzı Tevfik tarafından dile getirilen "hece-aruz" meselesinin artık nazariyelerle değil, eserlerle çözülebileceği fikrini benimser. Kuru lafı aczin ifadesi olarak değerlendiren Yusuf Ziya, hecenin galip gelip aruzcuların beyaz bayrak çekmesi için nitelikli eserler meydana getirmek gerektiğini belirtir:

"Ortada örnek olmadıkça muarızlar susturulamaz. 'Hece ve aruz' meselesi de en ziyade buna muhtaç. Artık bugün sanatkârlardan istediğimiz ve beklediğimiz şey emellerinin kıymetini herkese takdir ettirecek eserler vücuda getirmeleridir."³²

Halid Fahri vezin konusunda Yusuf Ziya ile aralarında olan çatışmayı hatıralarında şöyle anlatır:

"Benimle beş hececî arkadaş arasında beni zaman zaman seven, zaman zaman yeren kimdi dersiniz? Yusuf Ziya Ortaç. Bu, onda bir iptilâ halini almıştı. Başlangıç sebebi de aruz-hece meselesi! Anlatmağa değer. Mütarekede çıkardığım 'Nedim' mecmuasında bol bol aruz şiirlerimiz çıkardı. Benimle beraber olan şairler şunlar: Faik Ali, Süleyman Nazif, Yahya Kemal, Tahsin Nahid, Emin Bülent, Mehmet Behçet, Selami İzzet, Şukûfe Nihal, Faruk Nafiz, Halide Nusret, Hıfzı Tevfik, Necmettin Halil, Reşid Süreyya. Yalnız Yusuf Ziya aramıza katılmamıştı. Çünkü o da 'Şair' mecmuasını çıkarmağa başlamıştı. Bana hiddeti, Türk Yurdu'nda, Yeni Mecmua'da hece şiirleri yazdıktan sonra neden aruza dönmüşüz ve ben buna kendi mecmuamda vasita oluyormuşum! Gelin de şaşmayın! Biz, yalnız, aruzun da yüzyıllar boyunca Türk şiirlerinde yeri olduğunu, onun için bu veznin de hecenin yanında yaşatılmasını söyleyerek, Yusuf Ziya gibi ille de ille hece diyenlere karşı nezaketle bir müdafaya girişmiştik. Nasıl ki bugün, tam elli yıl sonra aruz yine yaşıyor hecenin yanında. Hem efendim, fazla mal göz mü çıkarırdı? Ama bunu o tarihte Yusuf Ziya'ya gel de anlat! Esasen, bu yayınladığımız şiirlerin çoğu evvelce yazılmış, fakat ortaya çıkarmamış olduklarımızdı. Yalnız milli ıstırapla yazılmış yeni şiirlerimiz de bu arada Nedim'in sayfalarında yer alıyordu. Bir tuhafılık daha! Sanki ben yukarıda isimlerini saydığım bizden evvelki üstatlarla birleşip kendi neslimin şairlerine direktif vermişim, ellerinden tutup zorla aruzla yazdırmışım onlara!"³³

Bu konuyla ilgili yazılmış diğer bir yazı da Aka Gündüz'e ait olan "Hacı Aruze'l-İsfahanî"dir. Aruza karşı çıkan muharrir bunu şu ifadelerle dile getirir:

"Aruz vezni Türkçenin öz malı değildir. Çünkü bir lisanın vezni o lisanı ifade ve terennüm eder. Aruz, Türkçeyi ne söylüyor ne de söyletiyor."³⁴

³² nr. 16, 15 Mayıs 1919, s. 245.

³³ Ozansoy, Halid Fahri, *Edebiyatçılar Çevremde*, Ankara: Sümerbank Kültür Yayınları, 1970, s. 320.

³⁴ nr. 14, 1 Mayıs 1919, s. 225.

b. Edebiyatta Asrîlik ve Yeni Edebiyat

Ali Canib “Edebiyat Meraklısı Bir Gence Mektup” üst başlıklı yazılarında bu konuları ele almıştır. Birinci sayıda yayınlanan *Nedim*’deki ilk makalesinde bizim yeni hayatımız, yeni felsefemiz yeni sanatımız ve bilhassa yeni edebiyatımız ne mahiyet arz edecektir sorusuna şöyle cevap verir:

“Yeni hayatı, yeni felsefeyi, yeni sanatı, yeni edebiyatı katiyen haberimiz olmadan –Büyük küçük– hazırlamakla meşgulüz yahut meşgul olmak için hazırlanıyoruz. Demin dediğim gibi hele zafer yahut mağlubiyet sersemliği geçsin bu şuursuz yürüyüşün izlerini fark etmeye başlayabiliriz.”³⁵

Ali Canib, ikinci makalesinde³⁶ edebiyatı içtimai hayatın barometresi olarak nitelendirdikten sonra bir toplumda meydana gelen değişikliklerin evvela edebiyatı etkileyeceği düşüncesini değişik toplumlardan örnekler vererek açıklar. Daha sonra bizim edebiyatımızın toplumun değişmesine rağmen asrîleşmediğini ve bunun nedenlerini açıklar. Ayrıca çağdaş edebiyat hakkındaki fikirlerini ifade eder.

Muharrir sekizinci sayıda çıkan “Edebiyatta Asrîlik” ser-levhalı yazısında asrî edebiyat hakkındaki görüşlerini net bir şekilde dile getirir ve makalesinin sonunda asrîlik kavramıyla bu asırda yazılan her şeyi kast etmediğini ifade eder:

“Asrî edebiyattan maksat, bu asırda mevcut bir edebiyat demek değildir? Yirminci asırda yaşayan her milletin edebiyatı asrî değil de nedir? diyorlarmış! Ah evet, yirminci asırda yaşamak bir zaman meselesi olsaydı Honantuları bile asrî bir millet olarak kabulde hiçbir mahzur olmazdı; ne çare ki bu asırda yaşamak bir zihniyet meselesidir. İşte asrî millet, asrî hukuk, asrî sanat, asrî edebiyat tabirlerinin manaları bu zihniyet içinde saklıdır... Hiç şüphe yok asrîlik başka, yenilik de başkadır. Fakat Profesör Liyark mantığını okuyanlar bilirler ki her asrî şair orijinal olmadığı halde her orijinal bir ‘yeni’dir; işte Fuzuli, işte Nedim, işte Ahmed Haşim. Bizim eski edebiyatçılarımız ‘nev’i şahsına münhasır’ diye anlatırlarmış.”³⁷

Faruk Nafiz de “Yanlış İddialar” isimli yazısında edebiyatta asrîlik kavramı üzerinde durmuş ve Ali Canib Bey’in bu husustaki görüşlerini tenkit etmiştir:

“(Orijinalite) senelerden beri yenilikle karıştırılmaya başlandı. İddiacı bir edebiyat muallimi, edebiyat meraklısı bir gence yazdığı müteaddit mektuplarda daima bu hatayı tekrar ettiğinden dolayı biz bu husustaki fikrimizi söylemek mecburiyetindeyiz. Orijinal, yeni (ibdaî)’den fazla şahsi demektir. Orijinal olan bir şey yeni olabilir,

³⁵ nr. 1, 16 Ocak 1919, s. 3.

³⁶ nr. 2, 23 Ocak 1919, “Edebiyat Meraklısı Bir Gence Mektup”, s. 19.

³⁷ nr. 8, 6 Mart 1919, s. 115.

fakat her yeni olan şeyin orijinal olması lazım gelmez. Nedim'in divanı baştanbaşa orijinaldir, fakat hiçbir zaman yeni değildir.”³⁸

Faruk Nafiz, makalesinin devamında son zamanlarda ortaya çıkan “asrî edebiyat” iddiası hakkındaki fikirlerini şu şekilde özetler:

“Bu kelime, bu manada, ancak bizde görülmeye başlamıştır. Frenkler her asrın edebiyatına bu ismi verirlerken bizde yalnız son zaman edebiyatına (asrî) denmeye başlandı. Hâlbuki Fuzuli asrîdir, Volter asrîdir, hatta asrî olmak istemeyenler bile asrîdir... Yalnız bunların arasında (Gecikenler) dediğimiz bir sınıf vardır ki bunların da mutlaka orijinal olmaması lazım gelmez: Jan Rijjpen, Midhat Cemal, Fecr-i Âti gibi.”³⁹

Bu konu hakkında fikirlerini dile getiren diğer bir yazar da Tahsin Nahid'dir. O dönemde tartışılan konulara ait düşüncelerini diyalog şeklinde anlattığı “Bir Musahabe” isimli yazısının sonunda asrî şiir hakkındaki kanaatlerini şöyle ifade eder:

“Benim kanaatimce asrî şiir, ırs ve muhitin tesiri altında kendiliğinden inkişaf edecektir. Süleyman Çelebi'den Tevfik Fikret merhuma, Yunus Emre'den Rıza Tevfik'e kadar aruz ve hece ile yazılan güzel şeylerin bir mahsulesi olacak; muasır ve güzide ruhların süzgecinden eslâfın asarı süzülerek tasallüb edecektir. Hece yahut aruz veya hiç aklımıza gelmeyen üçüncü şekil... Bu eşkalin bence hiç ehemmiyeti yoktur; el verir ki yazılacak şiirler ruhumuzda bir makes bulabilsin.”⁴⁰

c. Milli Lisan/Şair/Edebiyat

Mecmuanın sekizinci sayısında Hıfzı Tevfik “Sanatta Meslek” ser-levhalı yazısında memleketimizde son on yıl içerisinde sanat adına ne yapıldığının cevabını arar:

“Bu sualın bir yığın cevabı vardır. Yeni bir lisan, yeni bir vezin, milli bir duygu, milli bir edebiyat... Buna şüphe etmiyorum fakat itiraf etmeliyiz ki bunları sanatkâr yapmadı. Doğrudan doğruya nazariyatçılar yaptı.”⁴¹

Yazar, “milliyet” kavramının memleketimize pek tabii bir yoldan girmesi mümkünken suni gayretlerle girdiğini bunun da bu kavramı anlaşılmasız bir muamma haline soktuğunu ifade eder. Yazının devamında “hece-aruz” meselesinde ele aldığımız milli vezinle ilgili konulara da değindikten sonra ortaya çıkan “yeni edebiyat” anlayışını tenkit eder:

³⁸ nr. 7, 27 Şubat 1919, s. 99.

³⁹ nr. 7, a.g.m., s. 99.

⁴⁰ nr. 4, 6 Şubat 1919, s. 54.

⁴¹ nr. 8, 6 Mart 1919, s. 113.

“Milli edebiyata gelince o da aynı felakete maruz kalmadı mı? O da renkten renge girerken Turan masalları, kızıl elma efsaneleri şeklinde bize daha çok yabancı bir kimliğe girmede mi? Düşünülmedi ki milli edebiyat sadece ‘Milli Görüş’ demektir. Hâlbuki biz bu noktada da büyük ve muzlim bir serap içine girdik; sandık ki törelerden, yasalardan bahsetmekle milli edebiyat vücuda gelecek bin bir sütunlu saraylar bu edebiyatın kasrı olacak. İş bu kadar kolay olsaydı, hiç yorulmak zahmetine bile katlanmaya lüzum yoktu. Gök Sancağı’nı, Âziyede’yi, Don Kişot’u kütüphanelerimize yerleştirmekle işte bizim milli edebiyatımız diyebilirdik. Fakat hayır hayır, milli edebiyat bu değil, ruhumuzun samimi duyguları, bu diyarın bizde yarattığı samimi hisler olacaktı. Biz bu şarkıları bu ülkeyi bu ülkenin insanlarını ve vukuatını kendi gözlerimizle görecektik. Ne yazık ki o Turan efsanelerinde bile Garb’ın zihniyeti bütün asabımızı kucakladı.”⁴²

Aynı yazar kaleme aldığı ve onuncu sayıda yayınlanan “Sanatta Şahsiyet” başlıklı yazısında yazarların sanata ait görüşlerini başka yazarların fikirlerinin etkisi altında kalarak ortaya koyduklarını bu şekilde bir fikir beğenilmese dahi kabul edildiğini iddia eder. Milli lisan, milli vezin ve milli edebiyatı ortaya koymanın ancak sanatta şahsiyeti ön plana çıkarmakla olacağını belirtir:

“İşte şimdi son sözümü söyleyebilirim sanatta şahsiyet!.. Her şeyi yaratacak kuvvet budur, aranılan milli lisanı da milli vezini de, milli edebiyatı da her şeyi de...”⁴³

d. Klasik Eserlerin Tercüme Edilmesi

Halid Fahri, dokuzuncu sayıda çıkan “Zavallı Sanat” isimli makalesinde “hece-aruz” tartışmalarının yerine klasik eserlerin tercümesi gibi daha önemli meselelerle meşgul olunsaydı edebiyatta daha ileride olunacağını şu cümlelerle ortaya koyar:

“Eğer senelerden beri sonu gelmeyen bu vezin münakaşası yerine daha mühim, daha feyizli meseleler etrafında dolaşılsaydı bugün pek çok edebi hakikatlerin tezahürlerine yardımcı olurdu... Garp edebiyatından lisanımıza nakledilmesi lazım gelen birçok eserler var ki bu da mühim bir meseledir. Gerek Yunan-ı Kadim edebiyatının gerek sair Avrupa milletlerindeki klasiklerin tercümelerinden milli kütüphanemiz el’an mahrumdur.”⁴⁴

On ikinci sayıda yazarı belli olmayan ancak Halid Fahri tarafından kaleme alınmış olabilecek “Klasik Eserler Lisanımıza Tercüme Edilmeli” serlevhalı yazıda bu mesele daha detaylı bir biçimde ele alınır. Edebiyatımızda niteliksiz eserlerin çoklu-

⁴² nr. 8, a.g.m., s. 113.

⁴³ nr. 10, 20 Mart 1919, s. 146.

⁴⁴ nr. 9, 13 Mart 1919, s. 129.

ğundan yakınan yazar bundan şöyle bahseder:

“Senelerden beri cılız ve solgun devam eden edebiyatımız hala aynı çürük yolda sendeleyip duruyor. Ara sıra bir şihab gibi parlayan yüksek bir eserin zevkini tadamıyoruz. Derhal onu takip eden yüzlerce manasız yazı bize bu zevki de haram kılıyor.”⁴⁵

Muharrire göre ehemmiyetini henüz kimsenin idrak edemediği meselelerin biri de Garp edebiyatına ait eserlerin lisanımıza nakledilmesi gerektiğidir. Bu serzenişten sonra yazar, bu durumdan nasıl kurtulabileceği hakkında şu yorumda bulunur:

“Hâlbuki sanatkârlarımız böyle çalakalem gideceklerine biraz şuur ile çalışsalar şüphesiz hem kendileri hem memleket daha ziyade kazanırdı.”⁴⁶

Yunan-ı Kadim, İngiliz, Fransız vs. edebiyatlarının Türkçeye tercüme edilmesi gerektiğini söyleyen yazar, bu konuda ne kadar geride olduğumuzu ve tercüme faaliyetlerinin hız kazanması için hükümetin yardımının şart olduğunu şu satırlarla ifade eder:

“Bugün Avrupa’da yaşayan Miletlerden hangisi vardır ki mesela Homer’in ‘İlyada ve Odesa’sını milli kütüphanesine mal etmemiş olsun! Homer’den vazgeçtik hatta Shakespeare’in pek çok nefiseleri henüz Türkçeye tercüme olunmamıştır... Böyle teşebbüsleri himaye etmesi mecburidir. Sanat ve ilim bilhassa bizde ancak hükümetin teşviki ile yürüyebilir. Garp klasiklerinin tercümesi meselesi de bu teşviklerin birincisini teşkil etmelidir.”⁴⁷

4. Sosyal Hayat

Mecmuada bu konu ile ilgili kaleme alınmış yazıların hemen hepsi Mütareke Dönemi’nin sıkıntılarını ifade etmektedir. Memleketin bilhassa İstanbul’un içinde bulunduğu zor şartlar, İstanbul’a duyulan sevgi ve birlik beraberlik içerisinde memleketin tekrar eski güzel günlere kavuşabileceği dile getirilmiştir. Daha önce de değindiğimiz gibi derginin kapanmasında rol oynayan İzmir’in işgali Halid Fahri ve Yusuf Ziya tarafından ele alınmıştır. Halid Fahri İzmir’in işgalini şu şekilde değerlendirir:

“Felaketle dolu senelerin son darbesi tahammül edilemez bir facia oldu. Akdeniz’in hala Barbaros’u yâd eden dalgaları karşısında bir melike haşmetiyle yükselen sevgili İzmir dünkü kölenin ayakları altında çiğnendi.”⁴⁸

⁴⁵ nr. 12, 3 Nisan 1919, s. 177.

⁴⁶ nr. 12, a.g.m., s. 177.

⁴⁷ nr. 12, a.g.m., s. 177.

⁴⁸ nr. 17, 29 Mayıs 1919, “Zavallı İzmir”, s. 261.

Yazar Kadrosu

Şair Nedim mecmuasında çeşitli konu ve türlere ait yazıları ile altmış dokuz farklı imza bulunmaktadır. Çoğunluğu şairlerden oluşan bu yazarların bir kısmı edebiyat meraklısı olmakla birlikte Yahya Kemal, Reşad Nuri, Ahmet Hikmet, Falih Rıfkı, Halide Nusret, Faruk Nafiz, Halid Fahri, Halide Edib, Şükûfe Nihal, Aka Gündüz ve Yusuf Ziya gibi edebiyatımızın birçok tanınmış ismini de derginin kadrosunda görmekteyiz. *Nedim*'de imzasına en çok rastladığımız isim, dergiyi çıkaranların başında gelen Halid Fahri'dir. Ondan sonra Faruk Nafiz, Hıfzı Tevfik, Reşad Nuri, Reşid Süreyya yazılarının niceliği açısından ön plana çıkarlar. Bunun yanında Yahya Kemal (2 şiir), Halide Nusret (1 şiir), Halide Edib (1 hikaye) gibi çok az sayıda yazısı neşredilenler de bulunmaktadır.

Sonuç

II. Meşrutiyet'in ardından edebiyatımız hızlı bir değişimin içerisine girmiştir. Siyasî ve sosyal şartların etkisiyle milli konular ön plana alınmış ve buna uygun olarak sade bir dil kullanılması ve şiirde hece vezninin tercih edilmesi birçok yazar tarafından benimsenmiştir. Mütareke Dönemi'ne gelindiğinde çok büyük oranda hece vezninin kullanıldığı ancak aruzu kullanan ve savunuculuğunu yapan yazarlarımızın mevcut olduğu da görülür. Şiire aruzla başlayan Halid Fahri *Yeni Mecmua*'daki yazılarıyla hece veznine geçmiş ancak *Şair Nedim*'deki yazı ve şiirlerinden anlaşıldığı üzere çok kısa bir süre sonra aruza geri dönmüştür. Dergide yayımlanan yazılarında Halid Fahri ve Reşid Süreyya sert bir biçimde hece ve hececileri tenkit ederken Tahsin Nahid aruzla yazılan eserlerin de en az heceyle yazılanlar kadar milli olduğunu savunur. Hıfzı Tevfik ve Faruk Nafiz ise bu konuda edebî değer belirleyici olması gerektiğini belirtirler. Bu konuda daha ziyade aruzdan yana olunmasına rağmen hece tarafında olan ve aruzu eleştiren Yusuf Ziya ve Aka Gündüz'ün yazıları da *Şair Nedim*'de yer bulmuştur.

Bu tartışmalar özellikle dönemin genç şairlerinin vezin konusunda henüz net bir fikre varmadıklarını gösterir. Nitekim Halid Fahri, *Şair Nedim* kapandıktan sonra çok geçmeden “Aruza Veda” şiiri ile tekrar heceye yönelmiştir. Bu konuda farklı fikirlere sahip olan Faruk Nafiz, Yusuf Ziya ve Halid Fahri'nin daha sonra Orhan Seyfi ve Enis Behiç ile birlikte Beş Hececileri oluşturdukları görülür. Dergide “hece-aruz” dışında tercüme faaliyetleri asrî ve milli edebiyat gibi konularda ele alınmıştır.

Türk edebiyatının önemli isimlerinden biri olan Halid Fahri'nin öncülüğünde Mütareke Dönemi'nin zorlu şartlarına rağmen büyük bir fedakârlıkla çıkarılan *Şair Nedim* dergisi, birçok önemli yazarı çevresinde toplamıştır. *Şair Nedim*, periyodik

yayımlar için çok kısa bir süre diyebileceğimiz yirmi haftalık dönem içerisinde neşredilen on sekiz sayıya rağmen içeriğinde yer alan edebî metinler, edebiyatla ilgili güncel yazılar ve Mütareke Dönemi sosyal hayatını yansıtan bölümleriyle devrin önemli dergileri arasındaki yerini alır.

KAYNAKLAR

- Kolcu, Hasan, *Türk Edebiyatında Hece-Aruz Münakaşaları*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2007.
Okay, Orhan, *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2005.
Ozansoy, Halid Fahri, *Edebiyatçılar Geçiyor*, İstanbul: Kanaat Kitabevi, 1939.
_____, *Edebiyatçılar Çevremde*, Ankara: Sümerbank Kültür Yayınları, 1970.